

העיקרית הינה ההשקפות הסטריאוטיפיות שבהן מחזיקים האשה עצמה. קצינה וחברה לצוות.
ומה עם הנשים המוצבות לתפקידים לא מסורתיים לצד גברים, כגון אלה שנפתחו באחרונה בפני נשים בחיל האוויר? נשים אלו מגלות תכופות כי הן מיעוט קטן בתוך רוב של גברים. מצב זה גורם לדינמיקה הקרויה "סמליות" (tokenism). האשה המשמשת כסמל בולטת מאוד וזוכה לתשומת לב רבה, אך בדרך כלל לא בשל כישוריה הטכניים, כי אם בגין הופעתה החיצונית. פניה, גופה ומה שהיא עושה בהם הם אובייקטים תדירים להסתכלות ולשיחה.

אשה בתפקיד לא מסורתי שנחשב לגברי טיפוסי מוצאת עצמה במלכודת כפולה. מצד אחד, היא חייבת להוכיח כי אין היא שונה מן הגברים שעמם היא עובדת, ועל כן היא זכאית להיות אחת מקבוצת העבודה שלהם, כלומר להוכיח לעשות לא פחות טוב לעשות היא יכולה לעשות לא פחות טוב. ומן הצד האחר, בעת ובעונה אחת היא חייבת להוכיח כי בעשותה את הדברים שעושים גברים, היא לא איבדה את נשיותה, כי היא עדיין "אשה אמיתית". הצורך בביצוע להטוט זה מוביל ללחצי ביצוע, שנשים שונות מנסות לפתור בדרכים שונות.

אשה בתפקיד של סמכות עלולה להיות נתונה ללחצים נוספים. הואיל וישנן רק נשים מעטות בתפקידים בכירים היכולות לשמש כמודל להתנהגות, קשה לה יותר לפתח סגנון מנהיגותי מוצלח מאשר לעמיתה הגבר. אם, לדוגמה, היא תקיפה, עלולים להיטיח נגדה כי היא תוקפנית. אם היא מתחשבת ומתפשרת, מופצת השמועה כי איי אפשר לעבוד אתה/בשבילה. אם אינה עושה זאת, מופצת השמועה כי היא איננה אחראית דיה על מנת לזכות בקידום.

תכופות נתפשות נשים סמליות פחות כחידים ויותר כמייצגות את כלל הנשים. כישלונה של אשה אחת לבצע את תפקידה בצורה נאותה, בהחלט עלול להיתפש כהכללה לגבי כל הנשים, כאילו כולן אינן מתאימות. "ניסיון אשה, אך היא לא היתה שווה כלום; נשים פשוט אינן מתאימות לעבודה זו. כיצד תוכל לצפות מאתנו לקלוט נשים נוספות?" היא תגובה טיפוסית במצבים מעין אלה. בניגוד לכך, כישלונה של גבר בתפקיד מוסבר, טיפוסית, במונחים של חסרונותיו האישיים. אחד האלמנטים באסטרטגיית הגיוס של הצבא הוא פנייה אל תשוקתו של הנוער "להיות גבר". כאשר נשים נכנסות לתפקיד שקודם לכן היה גברי, הן מאיימות על

רמת ביצועיהן. פסיכולוגים חברתיים אומרים לנו, כי אנו מגיעים להערכות עצמיות מתוך יחסי הגומלין שלנו עם אחרים. מה שמרגרט מיר כינתה "הדימוי העצמי המשתקף במראה". נשים בצבא מודעות היטב לכך שעבודת נשים מוערכת פחות מעבודת גברים. מכיוון שהן מאבחנות את פעילויותיהן דרך משקפי התרבות השלטת, ונהוגת הנשים להפחית בערך התפקידים האופייניים להן. לדוגמה, ד"ר רבקה בריוסף, שהשוותה בין חיילות בתפקידים פקידותיים לבין חיילות בתפקידים טכניים ובתפקידי פיקוד, מצאה כי הפקידות העריכו את תפקידיהן בהערכה הגבוהה ביותר מבחינת עומס העבודה, אך בהערכה הנמוכה ביותר מבחינת עצמאות, משמעות אישית, תמיכה מקבוצת העבודה, סיפוק מעצם מהות העבודה, סיפוק מדברים חיצוניים הכרוכים בעבודה, וסיפוק חברתי. אף שאנו יכולים לייחס תגובה שלילית זו, בחלקה, למאפיינים האובייקטיביים של עבודה פקידותית, סביר להניח כי היא מושפעת גם מן ההערכה הנמוכה כלפי עבודת נשים טיפוסית. קרוב לוודאי שהעדפת עבודת גברים, במיוחד בין החיילות היותר שאפתניות, היא העדפה לעבודה בעלת יוקרה.

יש קשר הדוק בין ציפיות מוקדמות לבין הצלחה בעבודה. אלה שמצפים מהם להיות טובים יותר, אכן מגיעים בפועל לביצועים טובים יותר מאשר אלה שמצפים מהם לפחות, אפילו כאשר מבחינה אובייקטיבית אין שום הבדל ביכולת ההתחלתית. מחקר שערך צה"ל דב עדן גילה, כי חיילים שהשתתפו בקורס, ואשר בתחילת הקורס סומונו שרירותית עלידי החוקרים כבעלי פוטנציאל גבוה במיוחד, הצליחו יותר מאחרים במבחנים אובייקטיביים, וקיבלו דירוגי ביצוע גבוהים יותר מן הקצינים ביחידות שאליהן נשלחו לאחר השלמת הקורס.

כאשר נשים מקבלות על עצמן תפקידי "גברים", ההנחה הראשונית היא כי נשים פחות מוכשרות מגברים, והציפייה הראשונית היא כי הן יצליחו פחות. ציפיות אלה בהחלט עלולות לגרום להערכות מוטות לרעה של ביצועיהן, במיוחד כאשר ההערכה איננה יכולה להימדד בצורה אובייקטיבית. בתנאים כאלה, סטריאוטיפים דעות קדומות עלולים לחדור לתהליך ההערכה. ציפיות ראשוניות אלה, המועברות אל הנשים, עלולות גם לגרוע מביטחונן העצמי ולהביא לביצועים גרועים יותר מאלה שהיו מתקבלים בתנאים המספקים לנשים יותר תמיכה. זהו הלקח המשתמע ממחקר על שילוב נשים בעבודה אלקטרונית בחיל האוויר: "הבעיה

בעיני רבים צה"ל הוא הסמל בהא הידיעה לשוויון המינים בארץ. אך למעשה, הוא משמר את המבנה הלא שוויוני של כלל החברה. צה"ל הוא מערכת גברית מובהקת. התדמית הצבאית האידיאלית היא של לוחם קרבי קשוח ואמיץ. כל ניבוי של צה"ל הם גברים, והפולקלור מלא בסיפורים על גבורתם. הענה היומיומית משקפת חוויות גבריות. אתם של "מאצ"י" מחלחל בתרבות הצבאית, עובדה המגבירה את חשיבותם ואת משמעותם של הבדלי המין.

נשים וגברים עוברים תהליכים שונים של סלקציה ושל הכשרה בצבא. איכותם נמדדת ומדורגת על-פי קריטריונים שונים, והם מוצבים לתפקידים שונים. מזמן הכניסה לצבא ואילך, כולל התקופה הארוכה של שירות המילואים, המין הביולוגי הוא, אולי, הגורם היחיד החשוב ביותר הקובע את הקריירה הצבאית שלה/שלו. נשים וגברים מתנסים, באופן משמעותי ביותר, בצבא שונה.

אולם ההתפלגות בין המינים איננה אופקית בלבד, היא גם אנכית. הצבא מרובד על-פי המין. אם יימדדו במונחים של תנמולי סטטוס, עוצמה וגישה למשאבים, גם סמליות וגם חומריים (למעט תנאי שירות נוחים יותר, שעבורם משלמות הנשים מחיר גבוה באובדן סטטוס), הרי גברים, ומה שנזכרים עושים, מוערכים יותר מגברים וממה שנשים עושות. כאשר מנבאים נמועת גישה לתפקידים קרביים, הרי זה על בסיס של איהתאמה אישית. מנשים, לעומת זאת, היא נמועת על בסיס של איהתאמה מינית.

ההנחה שתקופה של "ניסיון בשטח" היא תנאי הכרחי למילוי תפקידים בכירים כמעט בכל התחומים, משמעותה שמרבית תפקידי ההנהגה מופקדים בידי גברים. כתוצאה מכך, גברים מגדירים את כללי המשחק שבו משחקות גם נשים, אולם ללא היכולת להשפיע באופן משמעותי על תנאי השתתפותן במשחק. ההנחה התרבותית של הצורך בניסיון קרבי מנועת, אפוא, מנשים גישה לתפקידים בכירים בעלי עוצמה ויוקרה. היא גם נותנת לניטימציה להעדפת גברים על פני נשים בקידום, אפילו כאשר מדובר באשה שכישוריה לתפקיד עדיפים.

הדינמיקה שנוצרה על-ידי התרבות הגברית עיצבה את הניסיון הצבאי של נשים בשלוש דרכים. היא הפחיתה בערכה של עבודת הנשים, הפכה אותן לנשים "סמליות", וכתוצאה מכך השפיעה גם על

להיות אשה בארגון

בתרבות המאצ"י גברים תורמים בעשייה. נשים תורמות מעצם היותן נשים. הצבא מחזק ומפיץ את מיתוס העליונות הגברית ותלוחן של הנשים בגברים

הסטטוס של תפקיד זה ועל כוח המשיכה שלו. אחרי הכול, איזה מין תפקיד נבדל הוא, אם אשה יכולה לעשותו לא פחות טובו לא פעם יש לקצינים ולחיילים גם יחד אינטרס ממשי - לעתים תתייכרותי - שונים תיכשלה בתפקידים טכניים. החיילים מודאגים לגבי תדמיתם הגברית; הקצינים מודאגים לגבי הסטטוס הגבוה (כלומר, הגבר) של יחידתם. נשים זוכות להרבה יותר עידוד להישגים כהיבט החברתי של תפקידן. כפי שסוציולוג אחד מסכם הערכה של האינטגרציה של נשים בעבודה אלקטרונית בחיל האוויר: "המפקדים מעריכים את תרומת הבנות בעיקר במישור החברתי." המישור החברתי מתייחס לתפקידן של נשים בתור נשים. הנשיות היא לעתים קרובות חלק ממשמית התפקיד של האשה, גם אם היא איננה מוגדרת ומוסחת במפורש. מצפים שלנוכחותה תהיה השפעה מעודנת ומשרה ביתיות על החיילים. לאשה מועבר המסר כי מצפים ממנה (אם היא "אשה אמיתית") לתרום חמימות ורכות לסביבה קרה וקשוחה, לקרב אותה למשהו הדומה לבית הרחוק. רק לעתים רחוקות יישמע הכינוי "בנים" לגברים, אך לעתים קרובות מכנים נשים בכינוי "בנות". מעמדן אינו רק זה שהשיגו כחיילות בצבא, אלא זה המיוחס להן כנקבות. בתרבות המאצ'ו גברים תורמים בעשייה, נשים תורמות מעצם היותן נשים. ישראל מתגאה בעובדה שהיא היחידה בעולם שבה נהוג שירות חובה צבאי לנשים. כביכול מעיד הדבר על הרמה הגבוהה של שוויון מיני שהשיגו. למעשה, יש פה התעלמות מן ההשפעה הפסיכולוגית העמוקה שיש לסביבה התרבותית הצבאית על הגברת אי-השוויון המיני, כאשר נחיתותה של האשה מהווה מסר מתמשך, קיים בכל, גם אם לא במודע. לא אכזיש או אתעלם מן התפקיד החיובי החשוב ששירות בצה"ל ממלא בהתבגרותן האישית של החיילות: תרומת השירות לדימוי העצמי של הנשים ולשאיפותיהן התעסוקתיות, בהשוואה לנשים שלא שירתו בצה"ל, תועדה במחקר של בלום ובריוסף. המאמצים הנועשים באחרונה להרחיב את התפקידים הפתוחים לנשים, והעידוד שלו זכו מאמצים אלה מצד מספר קצינים בכירים, אלה ראויים לשבח. אולם כוונתי כאן היתה להסב את תשומת הלב לצד האפל יותר של הירח. התרבות הגברית השולטת בצה"ל מאמצת ומפיצה את מיתוס העליונות הגברית ותלותן של הנשים בגברים. מבחינה זו אין היא תורמת לשחרור האשה, כי אם לחיזוק ולשימור אי-השוויון המיני ברמה הבסיסית והמהותית ביותר של התודעה האנושית.

גבר